

Životopis

Johann Bloch – obrazy

Johann Bloch se narodil 7. června 1869 v Brně Hermine a Hermannovi Blochovým. Jeho otec Hermann vedl rodinnou firmu *E. Bloch & synové (E. Bloch & Söhne)*, kterou kolem poloviny 19. století Hermannův otec založil. Továrna se zaměřovala na zpracování kůží, výrobu koženého zboží a později, díky kvalitě svých výrobků, začala dodávat vojenskou výstroj pro armádu. Právě tyto kožedělné výrobky byly oceněny na světových výstavách ve Vídni a v Paříži. Hermann Bloch roku 1900 z rodinné firmy vystoupil a předal svůj podíl mladšímu synovi Johannovi. O 15 let později vstoupil do firmy i nejmladší syn Blochových, Felix. Firma se v roce 1928 přeměnila na akciovou společnost s názvem *E. Bloch a synové v Brně* a Johann byl jejím prokuristou. Kromě působení v rodinné firmě byl také akcionářem firmy Viktoria, a. s., která se zabývala výrobou gumového zboží.

V roce 1903 se Johann v Teplicích oženil s Lisbeth (Elisabeth) Landesmannovou. Narodily se jim dvě dcery, Hedvika Marianne a Hermine Gertrud. Všichni žili v rodinné vile v Brně. Lisbeth (Elisabeth) Blochová zemřela v roce 1928 a Johan se později, v dubnu 1939, oženil s Ernou Freundovou.

Kromě působení v rodinné firmě byl Johann Bloch také vášnivým sběratelem umění, jenž shromáždil velkou, i když možná poněkud nesourodou, sbírku obrazů, soch, nábytku, textilu a starožitností. Sběratelské činnosti se věnovala i jeho první manželka Lisbeth. Byla známá jako sběratelka vídeňského porcelánu a biedermeierského skla (jeden kousek z její sbírky skla uchovává UPM, které předmět zakoupilo v roce 1961 od Obchodu klenoty, hodinami a starožitnostmi).

Po okupaci Československa došlo k arizaci firmy *E. Bloch a synové*. V srpnu 1939 převzala správu Blochova majetku Živnostenská banka a v září 1939 už byla Blochova brněnská vila pod kontrolou správce (Treuhändera) podléhajícího kontrole a příkazům říšského protektora. Johann a jeho druhá žena Erna se krátce předtím přestěhovali do Prahy. V březnu 1940 se Johann Bloch vzdal velké části svého majetku, uloženého u Eskomptní banky v Praze. *To se pravděpodobně stalo v souvislosti s jeho úmyslem opustit Československo. Židé byli nuceni převést nemovitý majetek na Treuhändera a účty, cenné papíry a další hodnotnější majetek musel být deponován u některé z určených bank. Teprve pak – když měly okupační orgány dokonalý přehled o jejich majetku – bylo možné (nikoli jisté) obdržet povolení k vycestování.* Na jaře roku 1940 zažádali Johann Bloch spolu s manželkou o povolení emigrovat

do Švýcarska. Chtěli odcestovat společně s Johannovým bratrem Felixem a jeho ženou Luisou. Johann a Erna Blochovi ale povolení vycestovat nedostali. *Nepovedlo se to ani jeho bratrovi a jeho ženě. Felix Bloch zahynul v roce 1942 ve vyhlazovacím táboře Chelmno, jeho žena Luisa zahynula v tom samém roce v Lodži. Vycestovat se pravděpodobně podařilo jejich dětem.*

Johann Bloch chtěl samozřejmě alespoň část svého movitého majetku vzít s sebou do nového domova, a proto v roce 1939 zažádal u památkového úřadu v Brně o povolení vývozu jeho sbírky do zahraničí. *Místně příslušné památkové úřady (tj. Státní památkový úřad v Praze, Brně, Košicích nebo Bratislavě) hrály při rozhodování o udělení povolení k vývozu důležitou roli. Nicméně, často se, na základě žádosti památkového úřadu nebo ministerstva školství a národní osvěty, vyjadřovaly i další instituce. V tomto konkrétním případě informoval památkový úřad o Blochově záměru Ministerstvo školství a národní osvěty, které požadovalo, aby byla jeho sbírka prohlédnuta důkladněji. Památkový úřad následně požádal Národní galerii v Praze o ocenění obrazů ze sbírky a galerie pak na začátku roku 1940 doporučila udělení vývozního povolení za podmínky, že Johann Bloch daruje čtyři obrazy, které její zástupci vybrali, do sbírek galerie. To se také skutečně stalo.*

Praxe darů za vývoz kvetla zejména v době druhé republiky a v počátečních letech po vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Pokud hodlala rodina či jednotlivec vyvézt nějaký umělecký majetek, bylo povolení k jeho vývozu doprovázeno „darem“ ve prospěch státu. Obvykle se jednalo o „darování“ nejvýznamnějších děl z konkrétní sbírky. Díla byla „darována“ buď státu, nebo některé z veřejných sbírek. Důležité je ale zmínit, že praxe limitace vývozů uměleckých a historických památek a požadování případné kompenzace za povolení jejich vývozu nezačala s Mnichovskou dohodou či protektorátem, ale využívala se již v době první republiky.

Ačkoli došlo k darování čtyř požadovaných obrazů, Johann Bloch svou sbírku už vyvézt nestihl. V prosinci 1940 zemřel na anginu pectoris. Jeho manželka Erna byla v roce 1942 deportována do Terezína a později do Rigy, kde v srpnu stejného roku zahynula. Zbytek Blochovy sbírky, který byl určen k vývozu do Anglie, se zatím nepodařilo lokalizovat (je možné, že byla převedena na Říši jako odúmrtí).

Johann Bloch – liturgické oděvy

Sbírka 16 církevních rouch byla původně součástí výše zmíněné eklektické sbírky Johanna Blocha, který ji daroval své dceři Hermine Gertrud Fleischner (později Minnie Foster)

poté, co se vdala za Roberta Charlese Fleischnera (později Fostera). Robert Fleischner byl spolu se svými strýci společníkem brněnského velkoobchodu s osivem *Brüder Lowenthal*. Vzhledem ke stále vzrůstajícímu nebezpečí ze strany nacistického Německa začal Robert spolu s manželkou činit přípravy na opuštění republiky, neboť se obávali jak zhoršení situace, tak možné války. V roce 1939, předtím, než odletěli do Anglie, deponoval Robert Fleischner sbírku liturgických oděvů v Uměleckoprůmyslovém museum v Praze. *Vývozy celých sbírek, které byly samozřejmě hodnotnější než jednotlivé kusy, byl velmi obtížný, proto se mnozí majitelé uchýlili právě k tomuto kroku; uložili majetek do některé z veřejných sbírek s nadějí, že si jej vyzvednou, až pomine nebezpečí.* I majetek manželů Fleischnerových potkal stejný osud jako majetek Johanna Blocha a ostatních židovských obyvatel. Robertův podíl ve firmě *Brüder Lowenthal*, stejně jako bankovní účty, cenné papíry nebo pojistky byly konfiskovány a nemovitý majetek se dostal pod kontrolu říšského správce. Manželé a jejich jediný syn Karel (později Charles Foster) odcestovali v srpnu 1939 do Anglie a odtud do Spojených států. Na konci srpna 1939 dorazili do New Yorku. V roce 1942 si Fleischnerovi změnili příjmení na Fosterovi.

Po válce zažádala Minnie (Hermine Gertrud) českou i německou vládu o odškodnění za majetek, který ona a její sestra Hedvika zdědila po otci, i za majetek, který patřil výhradně jí. Stejně tak Robert podal žádost o poválečné odškodnění za svůj zkonfiskovaný majetek (bankovní účty, cenné papíry, pojistky, nemovitosti a podíl ve firmě *Brüder Lowenthal*). Pomáhal také své ženě se žádostí o roucha ze sbírky jejího otce, která přečkala válku v Uměleckoprůmyslovém museum, ale věc nebyla tehdy dořešena. Šest bohoslužebných oděvů bylo na přelomu 60. a 70. let postupně zakoupeno nákupní komisí do sbírky muzea UPM.